

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE

ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE

sídli v dvoch historických budovách

- na Slovenskej ulici 40 v Prešove,
- v budove bývalého župného domu
- na Slanskej ulici 31 v mestskej časti Nižná Šebastová,
- v budove bývalého františkánskeho kláštora

DO JEHO ÚZEMNÉHO OBVODU

patří specializované pracoviště Spišský archív v Levoči, pracoviště Archív Bardejov, pracoviště Archív Humenné, pracoviště Archív Poprad, pracoviště Archív Stará Ľubovňa, pracoviště Archív Svidník a pracoviště Archív Vranov nad Topľou.

ÚLOHOU ŠTÁTNEHO ARCHÍVU A JEHO PRACOVÍSK

je preberať, evidovať, ochraňovať a sprístupňovať archívne dokumenty,
ktoré sú dôležité pre poznanie dejín Slovenska a Slovákov.

V DVOCH BUDOVÁCH ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V PREŠOVE

je uložené veľké bohatstvo historických prameňov od 13. storočia po súčasnosť,
spolu takmer 4,1 km archívneho materiálu.

ARCHÍVNE DOKUMENTY POCHÁDZAJÚ

predovšetkým z činnosti úradov a inštitúcií bývalej Šarišskej župy a Prešovského kraja. Rozdelené sú do 960 archívnych fondov, čiže súborov dokumentov pochádzajúcich z činnosti jedného pôvodcu.

OCHRANA ACHÍVNÝCH DOKUMENTOV

Archívne dokumenty sú uložené v archívnych depotoch,
v archívnych škatuliach, pri teplote 17 stupňov a vlhkosti 50 percent.

NAJSTARŠÍM DOKUMENTOM V ARCHÍVE

je listina kráľoviča Štefana z roku 1261, ktorou potvrdil darovanie osady Svätý Ladislav šľachticovi Ečovi. Osada sa nachádzala južne od Prešova, oproti vtoku potoka Sekčov do Torysy. Vyčlenená bola z hradného panstva Solivar šarišským županom Tekusom. Listina je písaná po latinsky, na pergamene.

Stephanus dei gra rex promouemus Illustris beatus Hungar. Rex Transiluanus omnib; prefato scriptum cernentib; salutem in eo
qui regibus est salutem. **C**onfirmatio regum prouisa condignis premys e obsequentib; sic debet occurrere. Et alij eorum exemplo prouocati ad
fidelitatis et seruiciorum studia forcius accendant. **N**unc e id ut aduulsiuam presencium restoramus; noticiam harum serie volumus peruenire
et nos attendentes fidelitatem Echy comitis et seruicia ipsius que nobis pro suo posse diligenter impendit. exhibendo nobis et uis relictas gratant. et
tenore ad supplicacionem eiusdem. et item ad obsequendum nobis abilio prompcoz; habeat. quandam terram iudicium pedy in te Souuar. existens
ubi ecclesia ad honorem beatissimi Ladisla regis e constructa super qua quidam Aucep. exco noie te permissio hui; parte in. P. Illustris beatus
ungar antea restabat. in Echy cor et per eum suo heredib; hereditumq; successory de Regia liberalitate condimus perpetuo possidendam. **I**n cui; terre
corporalem possessionem eundem per fidelem in; decus comite de Sarus fecimus iudicium. **Q**ui terre mere prout abeodem decus cori; peruenit. hoc
omne distinguit. **P**rima meta incipit in sumo Baartha ab oriente uiponte. et ibi exit ad Solshonoc. ibiq; eund; superius peruenit ad puteum Bur cur
tenore incipit ualle per sinistram eund; ascendit ad Berth. ubi sunt tres arbores de Pyssa cruce signate. ap. te meridionali. Inde descendit in uallem
Ereufhoroc. deinde uadit superius aduam. que dicit ad uillam et adach. et eundo i; alla uia exit ad aliam uiam q; dicit ad duas metas antiquas ad parte
Aguilonis. ab hinc reflectit se in filiam. in Berth uenit ad orientem usq; ad caput Seplo et per paululum Seplo descendens per magnam uallem cadit in flu
uium Baartha. et per eandem uiam descendens peruenit ad locum q; e portus subter molendinum onchaelis. et ibi exit ad partem orientalem ad una
uiam. que uadit paululum per fenecum. et ibidem incipit Galacay. per quam itur ad flumem Sarbecha. et flumis ille cadit iterum in Baartha. et per Baar
chay descendit inferius usq; ad predicam portem q; prima meta fuit incipit ibiq; terminat. **U**t ut huiusmodi nra donacio robur obtineat perpetue
firmitatis presentes nras liras eorum contulimus sigilli nri munimine notatas. **D**atum per manum magri Bndi pstri Seybmes aule nre.
Necancess. mo dmini. G. CC. Lxx.

KLENOTY ARCHÍVU

Je ich niekoľko. Sú nimi napr. erbové listiny, ktorými panovníci udeľovali erb šľachticom alebo právnickým osobám. Medzi najznámejšie patria tri erbové listiny pre mesto Prešov.

Najstaršia je z 3. januára 1453, kedy kráľ Ladislav V. udelil Prešovu erb – v hlave polokruhleho štítu tri červené ruže, dolná časť je trikrát červeno-strieborne delená.

Tento erb mesto používa dodnes.

DRUHÝ, POLEPŠENÝ ERB

získal Prešov 8. mája 1548 od Ferdinanda I. Habsburského. V hlave renesančného štítu tri červené ruže. Dolná časť je štiepená, pravá polovica je trikrát červeno-strieborne delená, v ľavej polovici v striebornom poli čierny dvojrol, držiaci stonku jahody s piatimi plodmi (troma červenými a dvoma zelenými).

Miniatúra na druhej erbovej listine pre mesto Prešov z roku 1548

TRETÍ, NOVÝ ERB

získal Prešov 17. augusta 1558 od Ferdinanda I. Habsburského. Renesančný štít je štvrtený. V 1. a 4. modrom poli dvojchvostý lev, opierajúci sa o strieborný stĺp so zlatou korunou. V 2. a 3. striebornom poli polovica čierneho dvojorla, ktorý drží stonku jahody s piatimi červenými plodmi. Spod koruny na striebornej turnajovej prilbe splývajú zlato-modré a zlato-čierne prikrývadlá. Klenotom je vyrastajúci gryf, držiaci meč s napichnutou zlatou korunou a tri červené ruže. Nosičmi štítu sú dvaja anjeli.

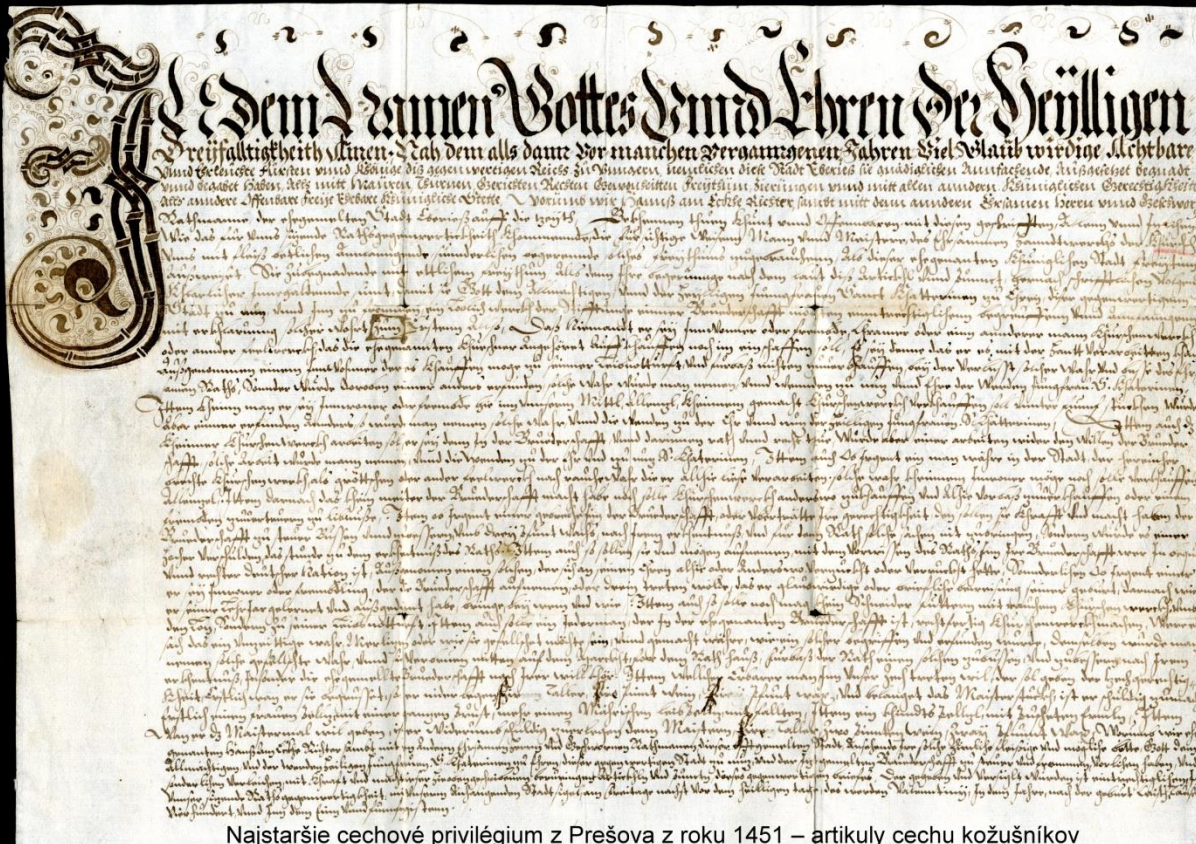
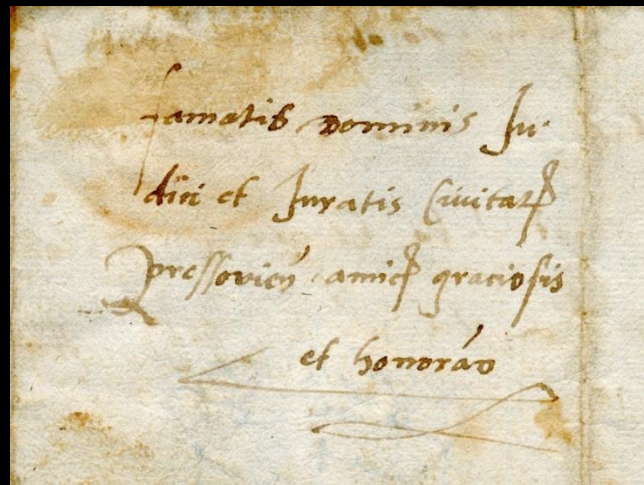

Miniatúry na druhej a tretej erbovej listine patria medzi skvosty renesančného umenia

Miniatúra na tretej erbovej listine pre mesto Prešov z roku 1558

VZÁCNÝMI DOKUMENTMI

sú aj iné stredoveké listiny, ktoré sa zachovali najmä vo fondoch šľachtických rodov (napr. Usz z Uzoviec, Drugeth z Humenného) a magistrátov miest Prešov a Sabinov. Do roku 1526 je ich 2321 kusov. Kvôli ochrane je k nim obmedzený prístup, skúmať možno len ich študijné kópie.

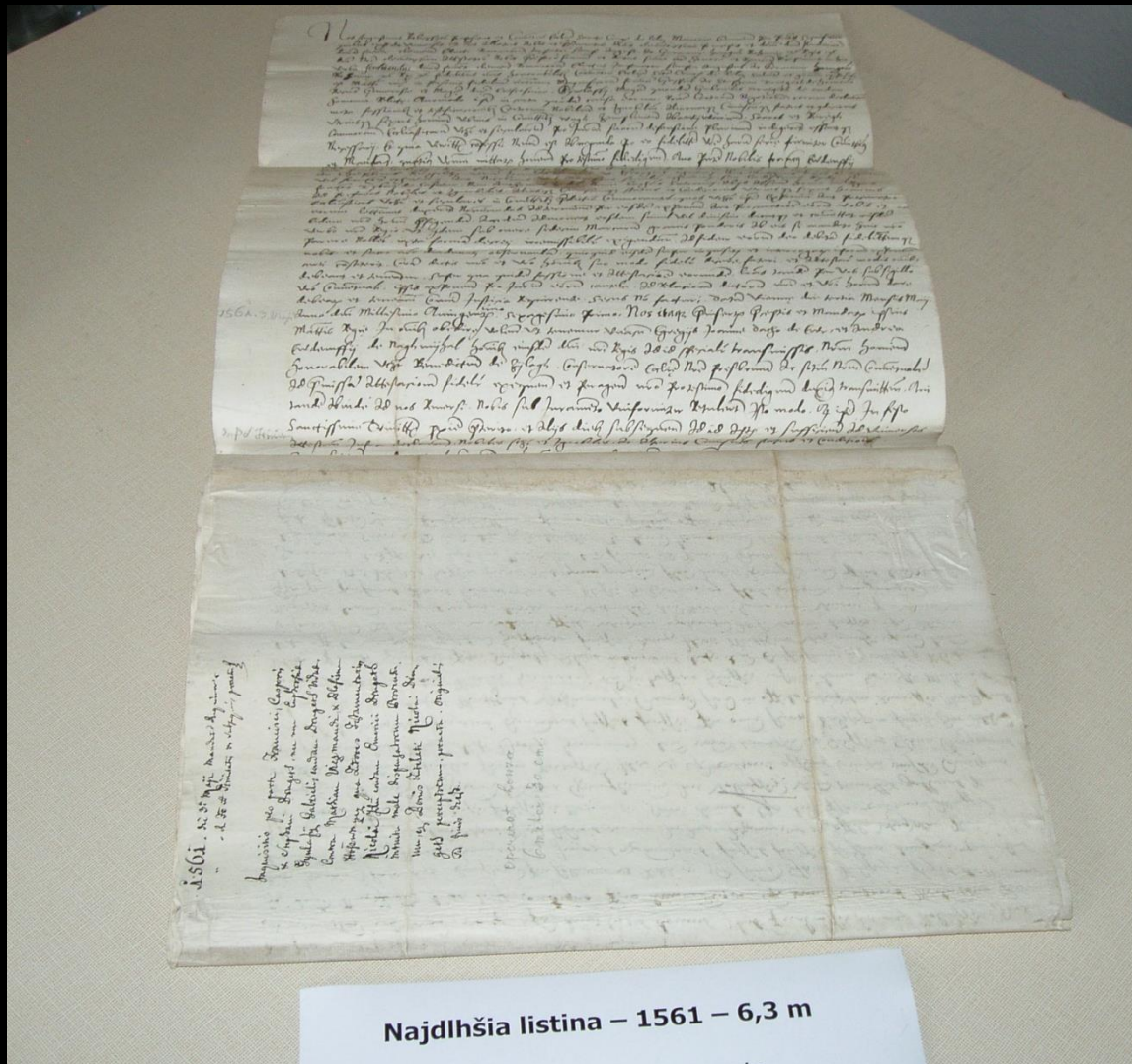
Najstaršie cechové privilégium z Prešova z roku 1451 – artikuly cechu kožušníkov

Niektoré dokumenty sú nádherné, písané na pergamene, potvrdené kráľovskými pečaťami. Iné sú nenápadné, písané na papieri, ale majú nesmiernu historickú hodnotu.

Na obrázku hore je najstarší doklad o slovenskom názve Prešova „Pressoviensis“ zachovaný na liste z roku 1539.

NAJDLHŠÍM DOKUMENTOM V ARCHÍVE

je listina z roku 1561, ktorá je dlhá 6,3 metra. Týka sa vyšetovania zlého spravovania majetku Mikuláša Drugetha jeho poručníkmi.

Najdlhšia listina - 1561 - 6,3 m

CENNÝMI HISTORICKÝMI PRAMEŇMI SÚ AJ MAPY

miest a obcí Šarišskej župy, malej časti Zemplínskej a Užskej župy
a bývalého Prešovského kraja.

Na obrázku je najstaršia mapa mesta Prešov s vedutou z roku 1768 od Gaspara Caspara.

DETAIL VEDUTY NA MAPE PREŠOVA Z ROKU 1768

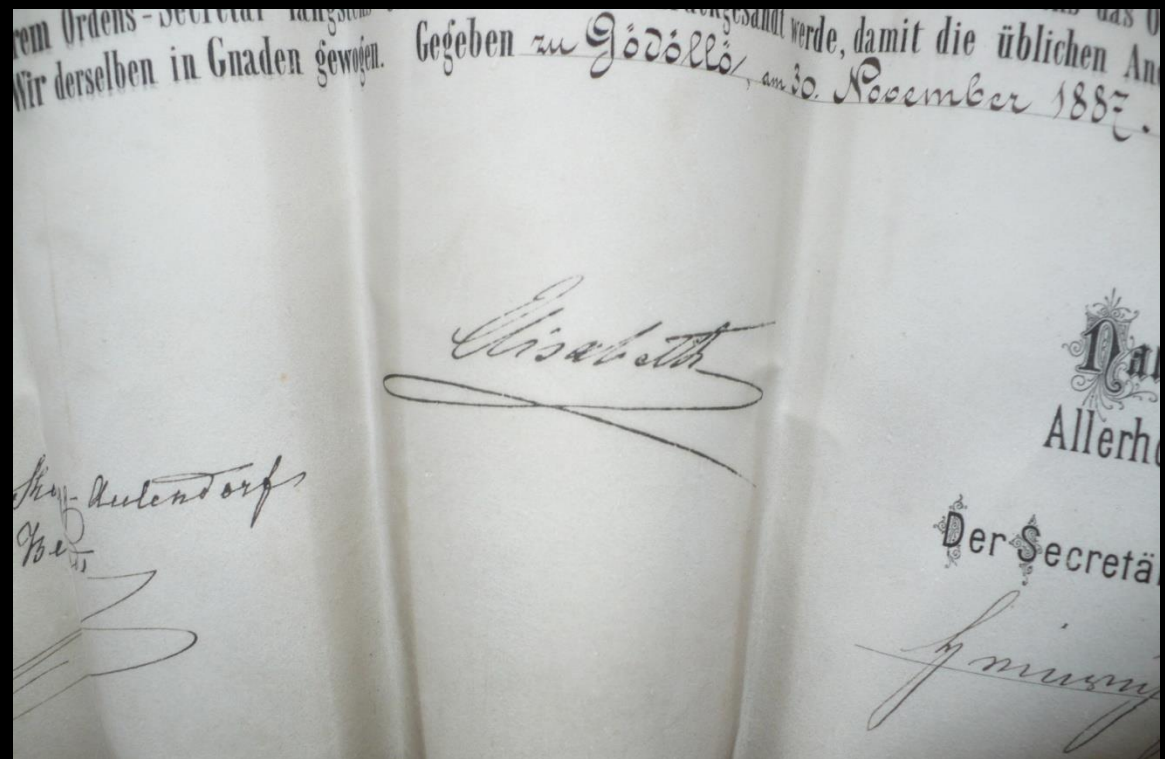

MEDZI UNIKÁTNE PAMIATKY

patria napr. historické kalendáre alebo dokumenty s podpismi panovníkov a významných osobností

Vľavo je Nový Passovský kalendár na rok 1771, ktorý je so svojimi rozmermi 69 x 149 cm najdlhším nástenným kalendárom v archíve.

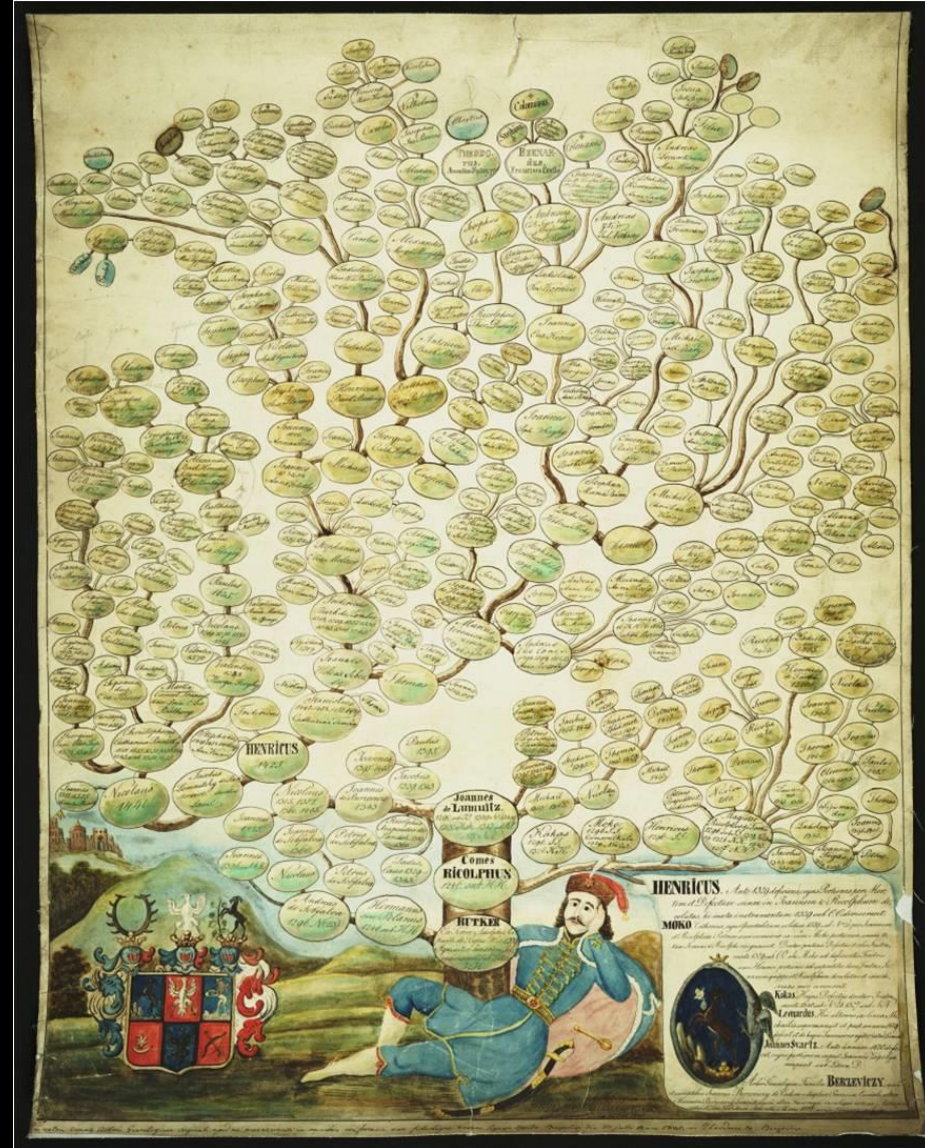
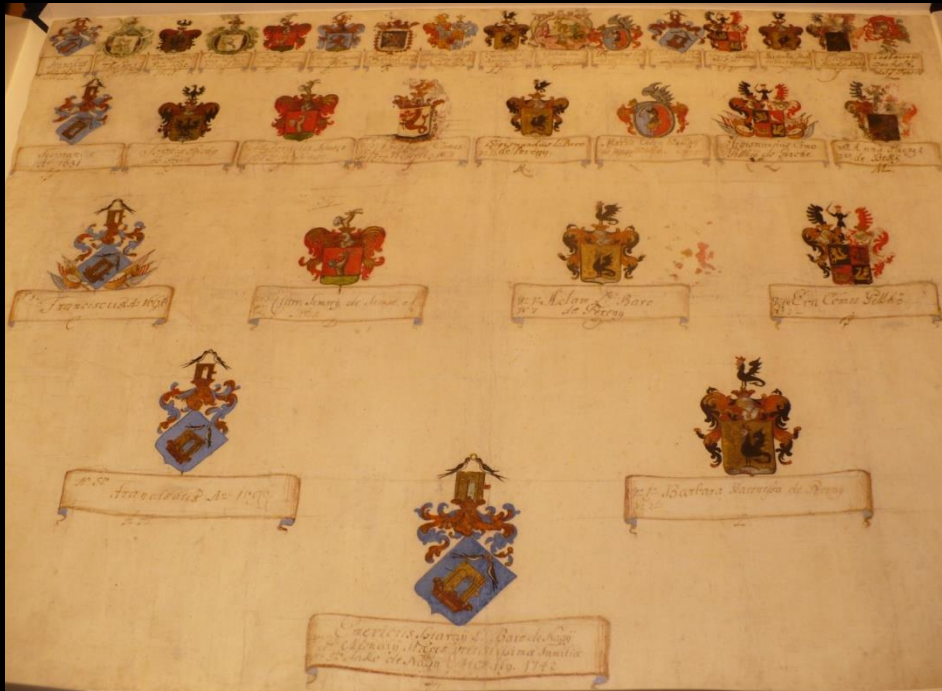
Dole je podpis cisárovnej Alžbety Bavorskej zvanéj „Sissi“ na pergamenovej listine z roku 1887.

GENEALOGICKÉ RODOSTROMY

si v minulosti dávala vyhotovovať
najmä šľachta. Dnes patria medzi
archívne poklady.

Dole rodostrom rodu Sztáray z Michaloviec.

Hore rodostrom rodu rodu Berzeviczy
z Brezovice.

PRÍSTUP K ARCHÍVNÝM DOKUMENTOM ŠTÚDIOM V BÁDATEĽNI ARCHÍVU

Po zápise do knihy návštev a vyplnení bádateľského listu má bádateľ k dispozícii archívne pomôcky – inventáre, katalógy a registre. Po vyplnení žiadanky na konkrétny archívny dokument poskytne archív na štúdium denne najviac 5 úložných jednotiek (škatúl, kníh, fasciklov, kotúčov mikrofilmu) alebo 5 jednotlivín (listiny, mapy, plány) alebo 5 inventárnych jednotiek v rozsahu maximálne 5 škatúl.

Bádateľňa na Slovenskej ulici

Bádateľňa na Slanskej ulici

Štúdium je bezplatné, okrem štúdia matrik. Archív za poplatok vyhotovuje kópie archívnych dokumentov, prípadne umožní bádateľovi fotiť vlastným fotoaparátom bez blesku.

PRÍSTUP K ARCHÍVNÝM DOKUMENTOM VYHOTOVOVANÍM ODPISOV, VÝPISOV, POTVRDENÍ A KÓPIÍ

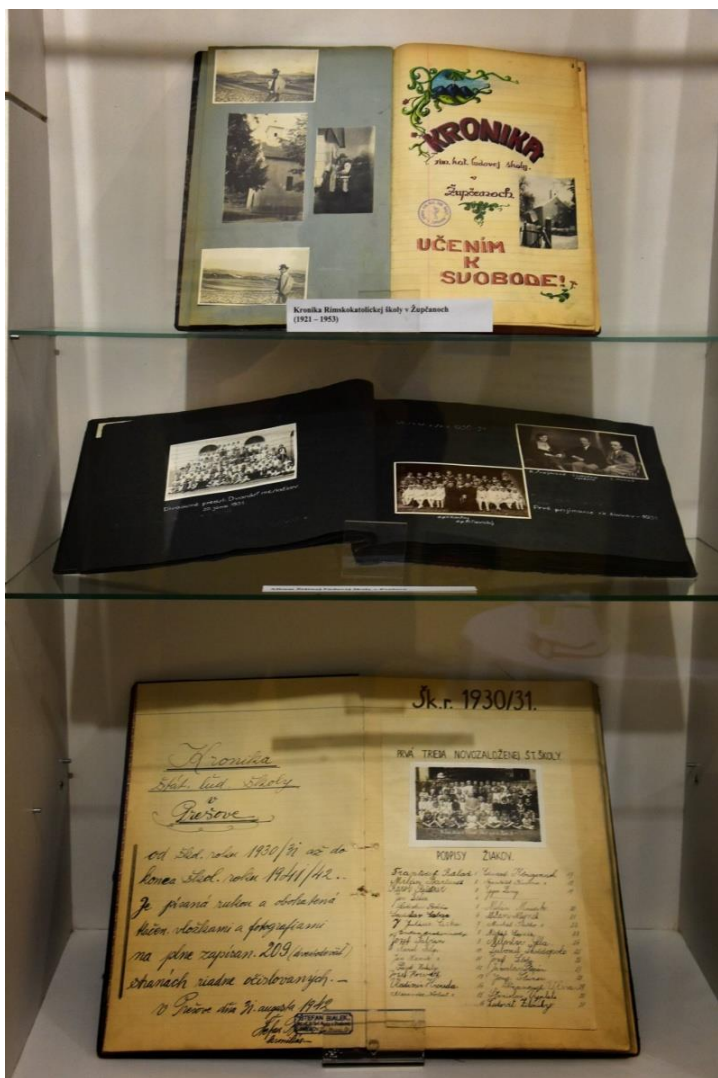
Archív vyhotovuje pre žiadateľov na základe písomnej žiadosti rôzne odpisy dokumentov, napr. školských vysvedčení, výpisy, napr. z matrik, potvrdenia a kópie, napr. rôznych majetkových dokumentov, dokladov o prevode majetku, dedičských záležitostiach a pod. Genealogický výskum – rešerš archív poskytuje len pre zahraničných žiadateľov.

Tlačivá a žiadosti sú prístupné na internetovej stránke archívu, rovnako aj poplatky a cenník. Vyplnené tlačivá je potrebné doručiť do archívu osobne, poštou alebo emailom.

Dokumenty zo Štátneho archívu v Prešove sú publikované a citované v prácach mnohých slovenských aj zahraničných historikov a zúčujemcov o históriu. Archív umožňuje prístup k archívnyim dokumentom aj verejným vystavovaním na rôznych výstavách alebo raz za rok v archíve počas Dňa otvorených dverí.

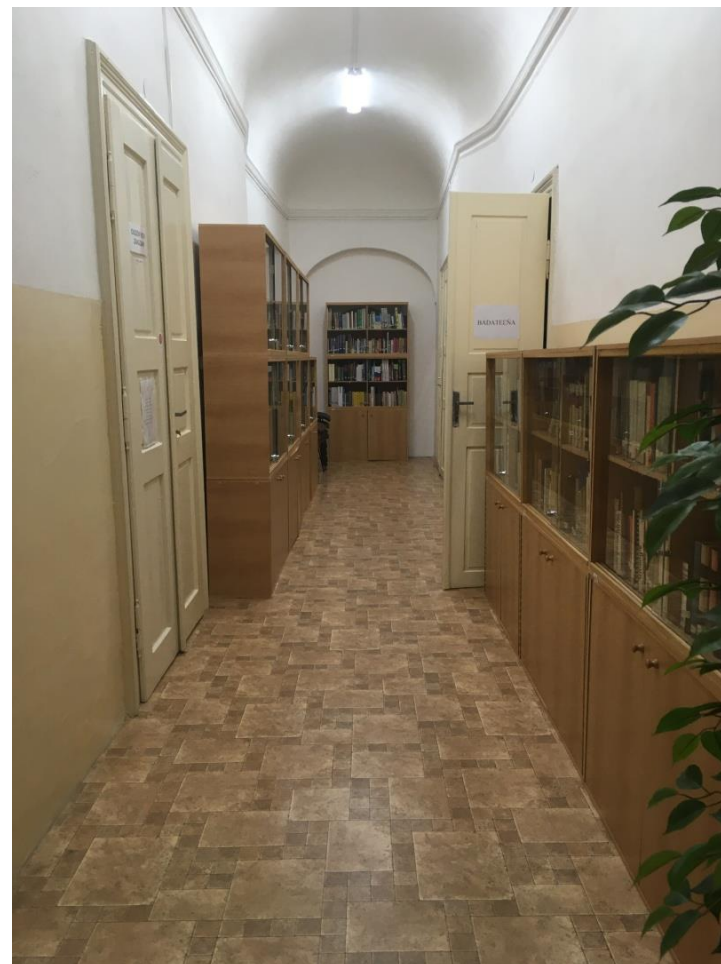
SLÁVA ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV

ÚLOHOU ARCHÍVU JE AJ PREDARCHÍVNA STAROSTLIVOSŤ

súhrn odborných činností, ktorých účelom je preberať archívne dokumenty do archívu

Archív metodicky usmerňuje správu registratúry úradov a inštitúcií vo svojom územnom obvode, vykonáva štátny odborný dozor, schvaľuje registratúrne poriadky a plány, posudzuje dokumentárnu hodnotu registratúrnych záznamov vo vyradovacích konaniach a preberá archívne dokumenty do archívu.

13. KOMNATA ARCHÍVU

podobne ako v rozprávkach, aj archív má jednu zamknutú miestnosť č. 13 v budove na Slanskej ulici, opradenú tajomstvom. Vraj tu kedysi bolo kláštorne väzenie, karcer.

V skutočnosti sa táto miestnosť nachádza v najstaršej časti budovy bývalého františkánskeho kláštora zo 17. storočia a podľa nástennej výzdoby a zachovaného pastofória slúžila ako modlitebňa alebo na rozjímanie.

Na stenách sa zachovali maľby Krížovej cesty a výjavy zo života svätého Františka. Najzaujímavejší je obraz rímskych vojakov, ktorí vedú Krista. Oblečení sú ako uhorskí drábi z čias Juraja Jánošíka, aj fúzy majú vykrútené dohora podľa vtedajšej módy.

Táto miestnosť sa návštevníkom archívu veľmi páči a zanecháva v nich silný dojem. Možno aj preto, že tu exkurzia v archíve zvyčajne končí.

PER HISTORIAM AD SCIENTIAM

**ĎAKUJEME ZA POZORNOSŤ
A TEŠÍME SA NA VAŠU NÁVŠTEVU**

ARCHIVUM REGIONALE PRESOVIENSE